

Доктор Хасан Адемов, бивш социален министър пред "Труд news": "Дългите пари" са гаранция за по-спокойни старини

в. Труд, стр. 1,12,13, 12.08.2024

В София се проведе проучвателна мисия на Комитета за застраховане и частно пенсионно осигуряване към Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), която извърши преглед на допълнителното пенсионно осигуряване и оцени съответствието на българското законодателство и надзорната дейност с препоръките на ОИСР относно ключовите принципи за регулиране на частното пенсионно осигуряване. С бившият социален министър доктор Хасан Адемов разговаряме за възможностите, които дават мултифондовете за по-високи пенсии, както и има ли риск от загуба на средствата на осигуряващите се лица.

- Господин Адемов, вероятно в следващите месеци предстои една от важните реформи в пенсионната ни система - допускането на "мултифондовете" при пенсионните фондове. Какво означава това за бъдещите пенсионери?

- След мисията на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) са изготвени препоръки за промяна в българския пенсионен модел. Препоръката на ОИСР е да бъдат въведени така наречените мултифондове за втория стълб на допълнителното задължително пенсионно осигуряване. За да има по-висока доходност и от там повече средства в индивидуалните партии на осигурените лица трябва да има възможност за промяна на инвестиционния портфейл. С други думи това означава да се регламентира инвестирането на осигурителните вноски в рискови инструменти. Известно е, че инвестициите в рискови инструменти могат да доведат до по-голяма доходност. Сегашната диверсификация на инвестиционния портфейл предполага инвестиции предимно в сигурни инструменти-Държавни ценни книжа и по-малко в акции и други инструменти, което по правило носи ниска доходност, видно и от размера на допълнителните пенсии, които получават в момента тези, които вече са придобили право на пенсии от втория стълб. Логиката на този подход следва от разбирането, че се управлява публичен ресурс. Трябва да е ясно на всички обаче, че в този сектор на корпоративните инвестиционни схеми осигурителният риск е за сметка на осигуреното лице, докато при първия стълб, така нареченият разходно-покривен стълб, осигурителният риск се поема от Националния осигурителен институт (НОИ). Това е изключително важно и предполага активно аргументирано поведение на осигуреното лице, както при първоначален избор на пенсионен фонд, така и при избор на пенсионен продукт преди пенсиониране. Тоест, гражданите сами трябва да решават по какъв начин трябва да управляват личните си спестявания по възможност с помощта на консултанти. На следващо място - какви са възможностите, които сега предлагат от ОИСР - на първо място активно поведение на осигуреното лице с възможност за самостоятелен избор на тип инвестиционно поведение. Известно е, че родените след 31 декември 1959 година внасят 5% от своите вноски в Дружества за задължително допълнително пенсионно осигуряване. Те по силата на Закон са задължени да изберат един от деветте частни пенсионни фондове и ако не го направят следва служебен избор.

- Как ще работи цялата система за избор на инвестиции за бъдещите пенсии и как хората сами ще избират профила на инвестициите?

- Тези вноски се инвестират в различен тип инструменти. Предлага се освен активно поведение на осигуреното лице възможност за самостоятелен избор на инвестиционно поведение - когато дойде време да избере и съответния осигурителен подход.. Другият възможен вариант е Държавният регулаторен орган в случая Комисията за финансов надзор да групира по възраст отделни кохорти и след това според оставащи години до навършване на обичайната пенсионна възраст, да се предложат за по-младите - рисков профил на портфейла с възможност за по-висока доходност. Ако в момента започва осигурителния път, лицето има достатъчно години за натрупване на средства в индивидуалните партии, може пенсионният фонд да компенсира евентуални сътресения на финансовите пазари, съответно лицето има и възможност по законоустановен ред да прехвърли средствата от личните сметки в Сребърния фонд. Това е така наречен рисков профил на портфейла с възможност за по-висока доходност. Колкото по-рисков е портфейлът, толкова по-висока може да бъде доходността. Колкото по-рискови са инструментите, в които се инвестира, толкова

възможността за по-висока доходност е на лице. За тези от средното поколение, които примерно след около 10 - 20 години ще стигнат възрастта за пенсиониране, при тях профилът на портфейла може да бъде балансиран.

- Ако обаче ни предстои пенсиониране, как да се ориентираме към по-висок риск, без да претърпим загуби?

- Другият вариант е за тези хора, които са близо до навършване на пенсионната възраст - на тях да се предложи така наречения консервативен портфейл. Тоест, инвестиции в сигурни инструменти като държавни ценни книжа, при които доходността е малка, но е гарантирана. Има и още една препоръка на ОИСП към българския пенсионен модел - прехвърлянето на средствата на индивидуалните партии към общественния фонд да се извършва еднократно при навършване на възрастта за пенсиониране. Министерството на финансите (МФ), заедно с Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и Комисията за финансов надзор (КФН) бяха изготвили преди 7-8 години проект, който беше приет на първо четене в Народното събрание, но не достигна време да бъде подготвен за второ четене. Ако следващото 51 Народно събрание има политическа воля и мнозинство, което да подкрепи предложението на МФ, МТСП, КФН и социалните партньори на базата на сериозни разчети, тогава може да предложат на гласуване проект за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване който най-после да реши този въпрос с така наречените мултифондове. Сегашната законова възможност, регламентирана в Кодекса за социалното осигуряване, е да се инвестира предимно в сигурни инструменти - повече в държавни ценни книжа, по-малко в акции, в имоти и други финансови инструменти. Трябва още нещо да припомним - всички тези осигурителни вноски, които са направени през целия осигурителен стаж на лицето, в края на мандата по никакъв начин не се губят - номинално лицето ги получава, с възможност за надграждане с доходността, която е от тази инвестиционна политика на Частните пенсионни фондове. Това е много важно да се разбере, тоест, ако сте внесли примерно от вашата заплата осигуровките от 5 процента, за които говорим, в размер на 10 000, или 15 000, или 20 000 лева, тези пари са гарантирани съгласно закона. Има изричен текст, който гарантира тези средства на хората. Така че, няма никаква възможност тези пари да бъдат "изядени" или загубени по някакъв начин, тъй като номинално хората си получават вноските в края, когато дойде време да получат втора пенсия.

- Знаем обаче, че в България инвестиционната култура на хората не е на много високо ниво, какво представляват рисковите инструменти и как да работим по-добре и по-спокойно с тях?

- Тези инвестиции ежедневно ги контролира Комисията за финансов надзор. Тоест, Частно пенсионно дружество, което чрез своята банка-попечител инвестира в някакви финансови инструменти, Комисията за финансов надзор надлежно и задължително е уведомена за тази инвестиция. Тоест, ходът на парите се следи ежедневно от Комисията за финансов надзор. През последните години във връзка с ковид-кризата и последващите сътресения на финансовите пазари, инвестирането във финансови инструменти предполага известна гъвкавост. Частните пенсионни фондове имат възможност да компенсират евентуални загуби. Динамиката на фондовите пазари никога не може да я предвиди и затова се предлага тази възможност за избор на профил за инвестиране. Един млад човек, който сега започва осигурителния си път, иска да инвестира съзнателно в рисков профил инвестиции като различни финансови инструменти. Образно казано, от 1000 лева, които има в частно пенсионно дружество, може от тях да се инвестират 5 или 10 процента в съответния рисков инструмент. Колкото е по-рисков инструментът, толкова възможността за по-голяма доходност е налице. Колкото е по-консервативен инструментът, толкова доходността е по-ниска и няма как да се очаква по-голям размер на допълнителна пенсия. В много европейски държави има различен модел на мултифондовете, от друга страна има и различни пенсионни продукти. Пенсионният продукт е видът пенсия, който можеш да получиш когато се пенсионираш. Дали допълнителната пенсия ще бъде разсрочена за определен период, дали ще я получиш наведнъж дали ще се получава пожизнено - разнообразни са пенсионните продукти, които лицата избират при настъпването на възрастта за пенсиониране. Човек може да избира съответния пенсионен продукт спрямо средствата, които са в неговата партия от частния пенсионен фонд. В момента в България можеш да ги получиш всички средства накуп, ако са по-малко от три минимални работни заплати, да ги разсрочиш за определен период - примерно за 10 години, за 20 години, или пожизнено.

Пожизненото получаване се изчислява в съответствие с т. нар. биометрични таблици, които дават информация за предстоящия период, през който ще получаваш пенсия докато си жив.

- Как трябва да звучи разяснителната кампания в обществото, защото и Вие признавате, че тази материя е сложна и не е за всеки?

- Така е. Материята е сложна и е необходимо точно с помощта на медиите да се дава обективна и достъпна информация. Медиите трябва да са посредник между Частните пенсионни фондове, Комисията за финансов надзор, финансовите институции, за да може всички те да преведат на разбираем език необходимата информация. Отделно, в училищното образование е крайно време да се въведе предмет с изучаване на основни познания по финанси. Това ще предполага минимална обща култура за личните финанси на хората, очевидно е, че трудно се справяме като общество с тази материя и е необходимо да повишим знанията си.

- Кои са основните регулации, чрез които потребителите, хората ще бъдат защитени от загуби при трус на борсите?

- Защитата я има и първо на законово ниво, второ - КФН, която ежедневно прави проверки. Разбира се въвеждането на т. н. мултифондове предполага детайлно разписване на всички действия възможните допълнителни мерки за контрол както и отговорност на всички участници в този процес. Има държавен регулаторен орган на тази система в лицето на Комисията за финансов надзор. Освен това портфейлът трябва да бъде разгърнат, да бъде диверсифициран, а не фокусиран само върху един или два инструмента. Законово всички тези параметри са уточнени в това число и инвестиционният портфейл. Ако има сътресение на финансовите пазари при един от инструментите, другите инструменти са в състояние да компенсират. Това са така наречените "дълги пари", това не е инвестиция ден за ден. Това са пари с дълъг хоризонт, при които окончателната доходност е ясна в края на осигурителния период. Когато се пенсионираш, тогава виждаш какви пари имаш. Между впрочем, Комисията за финансов надзор задължава частните пенсионни фондове всяка година да изпращат информация на осигурените лица с какъв ресурс разполагат в техните персонални партиди. Това предизвиква понякога неразбиране, защото, ако към дадена дата доходността е X, след една, пет или 10 години може да бъде "X плюс".

- Да разбирам, че "дългите пари" са инвестиция за по-добра пенсия един ден?

- Можем да кажем, че "дългите пари" може да ни донесат по-спокойни старини. Идеята на тристълбовия модел е точно такава - да имаш гарантирана, сигурна пенсия от първия стълб, да имаш допълваща пенсия от втория стълб - задължителното допълнително пенсионно осигуряване и ако се осигуряваш в доброволен фонд - да имаш възможност да допълниш своята пенсия. Тристълбовият модел предполага това и ОИСР приветстват и одобряват тристълбовия модел в България, а той беше въведен от началото на 2000 година.

Нашият гост

ХАСАН АДЕМОВ е роден на 24 януари 1953 г. в Исперих. През 1979 г. завършва Медицинския университет във Варна и специализира анестезиология и реанимация. Дългогодишен депутат от парламентарната група на ДПС от 38-ото до 47-ото народно събрание. Министър на труда и социалната политика в кабинета "Орешарски" (2013-2014 г.), експерт по социалните въпроси. Председател на Комисията по труда и социалната политика в 39, 40, 43 и 44-ото НС. Зам.-председател на Комисия по труда, социалната и демографската политика в 46-ото и 47-ото НС. Дълги години е член на ЦОБ на ДПС.

в. Труд, 12.08.2024 - <http://www.mediazoom.bg/today.html?do=n54060537>